

Література:

1. Голод Р. Натуралізм у творчості Івана Франка: до питання про особливості творчого методу Каменяра. *Івано-Франківськ: Лілея-НВ*, 2000. 108 с.
2. Гаєвська Л. І. Франко. Романтизм, натуралізм, реалізм? *Проблеми історії та теорії української літератури XIX – поч. XX ст.* К., 1991. С. 134-162.
3. Ткачук М. П. Концепт натуралізму і художні шукання в „Бориславських оповіданнях» Івана Франка. *Навчальний посібник.* Тернопіль, 1997. 66 с.
4. Genette G. *Narrative discourse.* Ithaca, New-York: Cornell University Press, 1983. 268 p.

**ПАРАДИГМА «ДИТИНА – ДИТИНСТВО – ДИТИННІСТЬ» У ЛІРИЦІ
ЖАКА ПРЕВЕРА**

Куца О. П.

*доктор філологічних наук,
професор кафедри теорії і методики української і світової літератури,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Куца Л. П.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філологічних дисциплін початкової освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Одним із визначальних у ліриці Жака Превера постає мотив дитинності. У феномені дитинства поет, який був близьким до сюрреалістів, вбачав ідеальне буття людини ХХ століття. Цей факт давав підстави дослідникам відносити його твори до такого сегменту, як література для дітей. Промовистим є, наприклад, факт, що до збірки-антології «Троє цуценят покидають Париж» (Київ, 1991) увійшло десять його віршів. Важливо, що перший твір Ж.Превера опубліковано під назвою «Родинні спогади, або «Ангел-охоронець» (1930). Збірка, видана у 1947 р., називалась «Казки для неслухняних дітей». У дослідницькому дискурсі тема дитинства у ліриці Ж.Превера балансувала на межі «дорослої» та «дитячої» поезії. Зрозуміло, що досить часто між цими поезіями неможливо було провести чітку межу. У процесі огляду перекладених українською мовою збірок простежуємо таку відому «видавничу» практику, як видрукування поезій для дітей у збірках «дорослої» лірики.

Прийом введення образу дитинства у поезію для дорослих – це вдалий спосіб художнього зображення протистояння матеріального і духовного,

чесного і аморального, обивательського і аристократичного. Практично у всіх поезіях Ж.Превера, які об'єднані темою дитинства, присутні названі опозиції, які творять притаманний для сюрреалізму засіб контрасту. У той час, коли мсьє із Все-Парижа говорять про гроші, речі і автомобілі, щира і безпосередня дитина («У Парижі...») відкриває для себе сонце, диво і тишу («дитина для себе світ відкриває / і світ аж ніяк не пихатий»). Протиставлення двох світів і двох духовностей завершує промовиста алегорія: коли дитина намагається пізнати сфери «вищого світу», то «він повеліває дитині мовчати».

Прийом контрасту у поезії «Нездара», як і у всіх інших його творах, вимагає від читача посиленої роботи уяви. Учень «так» промовляє серцем» і «ні» – своєму вчителю». Символістське шифрування творить враження неясності і потреби домислювання – учень «ну витирати цифри й слова / імена і дати / речення й різні задачки» і «малює обличчя щастя» [2, с. 35]. Ліричний герой вірша Превера «Тепер я став дорослим» згадує про своє дитинство як про час, коли жилося «бездумно»: «Сміявся коли було весело / Сумував коли сумно». Рядками-ребусами постають рядки «Я був яким був». У час дорослості думки ліричного «я» також дорослішають: «Це все прекрасні думки / великі ідеї / геніальні ідеї / ідеальні ідеї / Та я їх знати не хочу» [2, с. 219]. У житті окремої людини читач простежує типовий для преверівської поетики контраст уже згадуваних двох духовностей.

Загалом поетичний світ Ж.Превера наскрізь пронизаний метафорою дитинства. Дитинна духовність була органічним складником його філософічного світобачення. Навіть у час серйозних світових катаклізм він актуалізував звернення до образу дитини. Характерний для французьких сюрреалістів концепт «дитинність» у Ж.Превера виходив за межі цього типу творчості. Ілюстративною вважаємо поезію «Полювання на дитину». У ній домінує оригінально виписаний протест проти цинічної підступності колоніалізму, диктаторства та знелюднення загалом. Дитина у цьому вірші – це не вікова категорія, а втілення дитинності як чесноти і благородства, що завжди потребували і потребують захисту. У названій поезії Ж.Превера виходить далеко за межі основних засад поетики сюрреалізму (змішування часів, зневага до літературних правил, забування вже мовленого тощо). Вважаємо доцільним у процесі розгляду поезій Ж.Превера на тему дитини і дитинства звернутись і до символізму як типу творчості. Адже досить часто у густо населену ідейну сферу поезій, які друкувалися у різних збірках Ж.Превера, входять два символи – символ дитини і символ птаха. Іноді ці символи творять паралелі, як, наприклад, у поезії «Полювання на дитину»:

Бандит! Гульвіса! Злодій! Шахрай!

Понад островом птахи летять...

Бандит! Гульвіса! Злодій! Шахрай!

Це банда добропорядних людей

На дитину полює задля благородних ідей [2, с. 44].

Символізм у Франції як могутня хвиля творчості П.Верлена, С.Малларме, А. Рембо, П. Валері не міг безрезультатно розчинитися в інших типах

художнього відображення дійсності. Глибоко індивідуальна лірична стихія Ж.Превера синтезувала барви живого життя, яскраві сторінки французької історії, соціальні реалії і дитинність як нематеріальну сутність невинної людської душі. Знаковим є вірш «Дитинство» із збірки «Історії». У ньому будні епохи владно входять у царину дитинності і змінюють її радісну тональність на цілком протилежну:

Сумне воно наше дитинство...

Птахи не хочуть співати

Сонце не хоче світити

І квіти цвісти відмовляються [2, с. 122].

Таким способом сугестивна поезія з типовою преверівською метафоричністю ілюструє розрив між демократичними деклараціями і реальним безсоромним наступом на дитинність. Французькі «дідугани замшілі» зайняли «сідала», які до них уже «інші насиділи», і «шамкотять». А діти задихаються від туману, безконечних дощів і природних катастроф. Бо «старі старигани» впадають в дитинство: «...Впадати в дитинство / означає падати на дитинство / І скинути з себе тягар цей несила / І никне дитинство знесилене / Ними задавлене / Ними розчавлене» [2, с. 122-123]. Тому у «дитинстві сумному» перестали співати птахи – незмінні символи Преверового дитинства.

Символи дитини і птаха не тільки вмонтовуються на одній смисловій паралелі, а навіть зливаються в один образ-символ. У поезії «Пісенька птахолова» цей символ потроєний: «дитина-це-серце», «дитина-це-птаха», «птаха-це-серце».

Птах червоний і теплий як кров

Птах що не раз висоту боров

Це серце твоє кохана дитино [2, с. 70].

Поезія «Пісенька птахолова» наштовхує звернутись до «Маніфесту сюрреалізму» А.Бретона. У ньому декларувалася потреба долання у мистецтві, найперше в ліриці, зображення знедуховленої дійсності, оновлення прийомів поетики, найперше за допомогою засобів відтворення природного і надприродного світів, інтелектуального та морального пориву (останнє часто простежуємо у Ж.Превера). «Пісенька птахолова» спонукає до глибшого прочитання тез «Маніфесту...», у яких з'ясовувалися таємниці сюрреалістичного письма: «Перша фраза з'явиться сама по собі – ось настільки правдивий факт, що кожної миті в глибині нас існує певна фраза, геть чужа нашій свідомій думці, вона лише потребує зовнішнього вираження» [3, с. 452]. У призмі висловленого А.Бретоном прочитуємо «Пісеньку птахолова»: «Птах що не раз висоту боров / Птах червоний і теплий як кров... / Птах лякливий такий тендітний / Каменем падає крильми тріпоче / Рветься з тенет на волю хоче...» [2, с. 70].

Таким способом творилася Преверова поетика двосвіття – світу тутешнього та світу «іншого», тобто «дитинного». Символи дитини і птаха пов'язані за принципами відповідностей засобами іносказання, багатозначності, сугестивності (поетика натяків). Французький поет зробив вдалу спробу

з'ясувати для себе і читача свої таємні почування. Звідси його увага до звукової організації ліричного тексту (її ми відчуваємо у майстерних українських перекладах преверівської лірики) – до різнорівневих повторів (анафор, алітерацій, асонансів). Розшифрування парадигми «дитина – дитинство – дитинність» вимагає у сучасного читача активної співтворчості і неможливе поза множинністю інтерпретацій.

Література:

1. Коцюбинська М. Дивосвіт Жака Превера. *Превер Ж. Видовище*. К.: Основи, 1993. С. 5-26.
2. Превер Ж. Видовище. К.: Основи, 1993.
3. Сюрреалізм. *Літературознавча енциклопедія: У 2 т.* / Автор-уклад. Ковалів Ю.І. Т. 2. К.: Академія, 2007. С. 452-454.
4. Тамарченко Н. *Поэтика*. М.: Intrada, 2008. 358 с.
5. *Трое цуценьят покидають Париж*. К.: Веселка, 1991.

**КОНТЕКСТ ПАРИЗЬКОЇ КОМУНИ ЯК КЛЮЧ ДО
ІНТЕРПРЕТАЦІЇ АВТОРСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ НОВЕЛИ МИКОЛИ
ХВИЛЬОВОГО «Я (РОМАНТИКА)»**

Руденко М.І.

*кандидат філологічних наук,
викладач кафедри української мови,
Тернопільський національний медичний університет
ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України
м. Тернопіль, Україна*

Зміни ідеологічних чи психологічних парадигм завжди виявляються також через художній наратив. Розглядаючи художній спадок Миколи Хвильового в руслі модерної стильової течії, ми оцінюємо його як протест проти метанаративних догм минулого. Через обрану ним наративну стратегію письменник експериментує на кількох рівнях – наративного дискурсу, типології героя та текстуальної взаємодії.

Попри значні напрацювання останніх десятиліть у царині досліджень українського модернізму загалом та творчості Миколи Хвильового зокрема це полістильове явище усе ще потребує докладного аналізу на усіх рівнях тексту. Від О.Білецького, С.Єфремова, Є.Маланюка, Ю.Меженка і до В.Агеєвої, Ю.Безхутрого, Т.Бондарєвої, О.Галети, Т.Гундорової, С.Журби, М.Сулими, Л.Плюща, О.Романенко, М.Руденко, О.Соловея, В.Фащенко, І.Цюпак здійснено дослідження різних аспектів творчості письменника. Однак особливості поезики митця недостатньо опрацьовані, зокрема ідеологічний (у розумінні У.Еко) та естетичний контекст доби дають нам власні ключі до прочитання новелістичної спадщини Миколи Хвильового.